

การศึกษาเปรียบเทียบภาวะและความเครียดของผู้ดูแลผู้ป่วยโรคสมองเสื่อมชนิดอัลไซเมอร์
ที่เป็นญาติกับผู้ดูแลที่ไม่ใช่ญาติ

นางสาว สรินรัตน์ ตั้งชูรัตน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสุขภาพจิต ภาควิชาจิตเวชศาสตร์

คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-03-0570-9

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A COMPARATIVE STUDY OF BURDENS AND STRESS BETWEEN RELATIVE AND NON-RELATIVE
CAREGIVER OF ALZHEIMER'S DISEASE PATIENTS

Miss Sarinrat Tangchurat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Science in Mental Health

Department of Psychiatry

Faculty of Medicine

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-03-0570-9

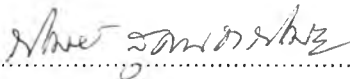
หัวข้อวิทยานิพนธ์   การศึกษาเปรียบเทียบภาวะและความเครียดของผู้ดูแลผู้ป่วยโรคสมองเสื่อมชนิด
อัลไซเมอร์ที่เป็นญาติและผู้ดูแลที่ไม่ใช่ญาติ
โดย   นางสาว สรินรัตน์ ตั้งชูรัตน์
สาขาวิชา   สุขภาพจิต
อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์แพทย์หญิงนันทิกา ทวิชาชาติ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม   ผู้ช่วยศาสตราจารย์พวงสร้อย วรรณกุล
    แพทย์หญิงพัชรินทร์ วนิชานนท์

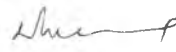

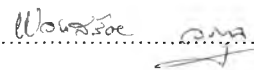
คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการ
ศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพยาบาลศาสตรบัณฑิต

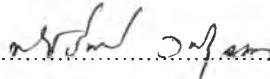

..... คณบดีคณะแพทยศาสตร์
(ศาสตราจารย์นายแพทย์ภิรมย์ กมลรัตนกุล)

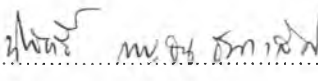
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์แพทย์หญิงภิรมย์ สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์แพทย์หญิงนันทิกา ทวิชาชาติ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พวงสร้อย วรรณกุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(แพทย์หญิงพัชรินทร์ วนิชานนท์)

..... กรรมการ
(นายแพทย์นิพัทธ์ กาญจนนาเลิศ)

สรินรัตน์ ตั้งชูรัตน์ : การศึกษาเปรียบเทียบภาระและความเครียดของผู้ดูแลผู้ป่วยโรคสมองเสื่อม ชนิดอัลไซเมอร์ที่เป็นญาติและผู้ดูแลที่ไม่ใช่ญาติ (A COMPARATIVE STUDY OF BURDENS AND STRESS BETWEEN RELATIVE AND NON-RELATIVE CAREGIVERS OF ALZHEIMER'S DISEASE PATIENTS) อ.ที่ปรึกษา: รองศาสตราจารย์แพทย์หญิงนันทิกา ทวิชาชาติ :
 อ.ที่ปรึกษาร่วม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์พวงสร้อย วรรณกุล, แพทย์หญิงพัชรินทร์ วนิชานนท์ ;135 หน้า,
 ISBN : 974-03-0570-9.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบภาระและความเครียดของผู้ดูแลผู้ป่วยโรคสมองเสื่อม ชนิดอัลไซเมอร์ที่เป็นญาติและไม่ใช่ญาติรวมทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดภาระและความเครียด กลุ่มตัวอย่าง คือผู้ดูแลที่พาผู้ป่วยมารับการตรวจที่แผนกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์, โรงพยาบาลรามารบิตีและโรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยา จำนวน 140 คนแบ่งเป็นกลุ่มผู้ดูแลที่เป็นญาติจำนวน 98 คนและผู้ดูแลที่ไม่ใช่ญาติ จำนวน 42 คน ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคล, แบบวัดบุคลิกภาพ MPI (The Maudsley Personality Inventory), แบบวัดภาระและความเครียดSCB (The screen for caregiver burden) และแบบวัดแรงสนับสนุนทางสังคม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม spss for windows สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน, Chi-square test, One-way ANOVA และ Stepwise multiple regression analysis ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาระของผู้ดูแลที่เป็นญาติและไม่ใช่ญาติแตกต่างกันอย่างไรมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยที่สามารถอธิบายภาระของผู้ดูแลที่เป็นญาติได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .01$ คือ แรงสนับสนุนทางสังคม โดยผู้ดูแลที่มีแรงสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับน้อย - ปานกลาง จะเกิดภาระมากกว่าผู้ดูแลที่มีแรงสนับสนุนทางสังคมในระดับสูง และปัจจัยที่สามารถอธิบายการเกิดภาระในผู้ดูแลที่ไม่ใช่ญาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ คือ สถานภาพสมรสผู้ป่วย และในระดับ $p < .01$ ได้แก่ อายุ เพศของผู้ป่วยและระยะเวลาที่เป็นโรค โดยผู้ดูแลที่ดูแลผู้ป่วยที่มีสถานภาพสมรสฝ่าย มีอายุ 75 ปีขึ้นไปเป็นเพศหญิงและป่วยมาเป็นระยะเวลา 5 - 8 ปีจะเกิดภาระมากกว่ากลุ่มอื่น
2. ความเครียดของผู้ดูแลที่เป็นญาติและไม่ใช่ญาติ แตกต่างกันอย่างไรมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .01$ โดยผู้ดูแลที่ไม่ใช่ญาติเกิดความเครียดมากกว่าผู้ดูแลที่เป็นญาติ ปัจจัยที่สามารถอธิบายการเกิด ความเครียดของผู้ดูแลที่เป็นญาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .01$ คือ ปัญหาของผู้ดูแลที่เกิดระหว่างการดูแลผู้ป่วย โดยผู้ดูแลที่ไม่มีปัญหาระหว่างการดูแลผู้ป่วยจะเกิดความเครียดมากกว่า และปัจจัยที่สามารถอธิบาย การเกิดความเครียดของผู้ดูแลที่ไม่ใช่ญาติได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .01$ ได้แก่ ปัญหาของผู้ดูแลที่เกิด ระหว่างการดูแลผู้ป่วย อายุและสุขภาพของผู้ดูแล โดยผู้ดูแลที่ไม่มีปัญหาระหว่างการดูแลผู้ป่วย มีอายุน้อยและมี สุขภาพดีจะเกิดความเครียดมากกว่ากลุ่มอื่น

ภาควิชา	จิตเวชศาสตร์	ลายมือชื่อผู้คิด.....	สรินรัตน์	ตั้งชูรัตน์
สาขาวิชา	สุขภาพจิต	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....		
ปีการศึกษา	2544	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....	พวงสร้อย	นันทิกา
		ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....		

##4275261130 MAJOR: MENTAL HEALTH

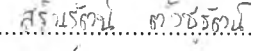

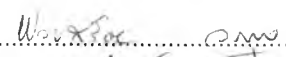
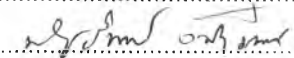
KEY WORDS : Burden / Stress / Relative/ Non-Relative/ Dementia

SARINRAT TANGCHURAT : A COMPARATIVE STUDY OF BURDEN AND STRESS BETWEEN RELATIVE AND NON-RELATIVE CAREGIVERS OF ALZHEIMER'S DISEASE PATIENTS. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF.NUNTIKA TAVICHACHART, MD. CO-ADVISOR : ASSIST. PROF. PUANGSOY WORAKUL, PATCHARIN WANICHANON, MD, 135 pp. ISBN: 974-03-0570-9.

The purposes of this study were to compare burden and stress between relative and non-relative caregivers of alzheimer's disease patients and to explore factors related to burden and stress. Research samples consisted of 140 caregivers of out patients who were treated at King Chulalongkorn Memorial Hospital, Ramathibodi Hospital and Somdet Chawpraya Hospital. All caregivers were divided into two groups, one from 98 relative caregivers and the other from 42 non-relative caregivers , recruited by inclusion and exclusion criteria. Data were collected by using personal history interviewing, MPI test (The Maudsley Personality Inventory), SCB test (The screen for caregiver burden) and PQR Part II test (The personal Resource Questionnaire: part II). The data were analyzed for descriptive statistic, percentage, mean, standard deviation . Chi-square, One-Way ANOVA and Stepwise multiple regression were used for inferential statistical analyzed by SPSS for Windows. The results of this study were as follows:

1. The burden of relative and non-ralative caregivers was not statistically significant different. One factor which could explain burden of relative caregivers was social support (p<.01). The caregivers who received low and moderate social support had more burden than those who received the higher level of social support. For non-relative caregivers, the factors that could explain their burden at the significant level of p<.05 was patients' marital status and at the significant level of p< .01 were patients' age, patients' sex and duration of illness. Non-relative caregivers who took care of female widow patients over 75 years old, who had 5-8 years of illness, were had more burden than those in other groups.

2. The stress of relative and non-relative caregivers was significantly different at the level of p<.01. The factor which could explain stress of relative caregivers was caregivers' problems; those caregivers who did not have problems during the caring periods were more stressful than those in other groups. For non-relative caregivers, the factors that could explain their stress at the significant level of p<.01 were caregivers' problems, age and health status of caregivers. Those caregivers who had no problems during the caring periods were younger, and in good health were more stressful than those caregivers in other groups.

Department	Psychiatry	Student's Signature.....	
Field of study	Mental health	Advisor's Signature.....	
Academic year	2001	Co-advisor Signature.....	
		Co-advisor Signature.....	

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากรองศาสตราจารย์ แพทย์หญิงนันทิกา ทวิชาชาติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ช่วยศาสตราจารย์พวงสร้อย วรกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ผู้คอยให้คำแนะนำและให้กำลังใจตลอดการทำวิจัย อีกทั้งช่วย ตักเตือนและตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆด้วยความใส่ใจเสมอมา รวมทั้งแพทย์หญิงพัชรินทร์ วณิชานนท์อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมอีกท่านที่ให้ความช่วยเหลือตลอดการเก็บข้อมูลที่ โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยา ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง ไว้ ณ โอกาสนี้ และเนื่องจาก ทุนในการวิจัยครั้งนี้ บางส่วนได้รับมาจากทุนอุดหนุนการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย จึงขอ ขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์แพทย์หญิงภิรมย์ สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง และ อาจารย์นายแพทย์นิพัทธ์ กาญจนธนาเลิศ ที่ให้ความกรุณาร่วมเป็นประธานและกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งให้คำแนะนำในการดำเนินงานและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์, โรงพยาบาลรามธิบดีและ โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยา คณะแพทย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสตราจารย์แพทย์หญิงสิรินทร ฉันทศิริกาญจน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกตลอด ระยะเวลาที่เก็บข้อมูล และขอขอบคุณผู้ดูแลผู้ป่วยทุกท่านที่ให้ความร่วมมืออย่างดีในการให้ข้อมูล

ท้ายที่สุดขอขอบพระคุณบุพการีที่ให้ชีวิตและทุกสิ่งทุกอย่างอย่างตลอดมา จนทำให้มีความ สำเร็จวันนี้ พี่สาวและน้องชายที่มอบแต่สิ่งดีๆให้กับชีวิต และขอบคุณเพื่อนๆปริญญาโทสุขภาพจิต รุ่น 12 และ 13 ทุกท่านสำหรับกำลังใจ, การปลอบโยนและความช่วยเหลือเสมอมารวมทั้งเจ้าหน้าที่ธุรการภาควิชาจิตเวชทุกท่านที่คอยให้กำลังใจทำให้งานวิจัยสำเร็จไปได้ด้วยดี อีกทั้งบุคคลที่ให้การสนับสนุนด้านต่างๆอีกมากมายที่ไม่อาจกล่าวได้หมด ณ ที่นี้

สรินรัตน์ ตั้งชูรัตน์

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	4
ข้อจำกัดของการวิจัย.....	5
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
แนวคิดและทฤษฎี.....	7
โรคอัลไซเมอร์.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับภาวะของผู้ดูแล.....	22
แนวคิดเกี่ยวกับความเครียดของผู้ดูแล.....	27
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	39
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	42
รูปแบบการวิจัย.....	42
ลักษณะประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	42
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	43
การตรวจสอบเครื่องมือ.....	46
การรวบรวมข้อมูล.....	47
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	48

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	49
ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล.....	49
ส่วนที่ 2 ภาวะและความเครียดของผู้ดูแล.....	61
ส่วนที่ 3 ความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆกับการเกิดภาวะและความเครียด ของผู้ดูแล.....	62
ส่วนที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะและความเครียดของผู้ดูแล.....	99
5. สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	104
สรุปผลการวิจัย.....	104
อภิปรายผลการวิจัย.....	108
ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย.....	117
ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป.....	117
รายการอ้างอิง.....	118
ภาคผนวก.....	127
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	135

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ดูแล.....	50
2 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ป่วย.....	56
3 ข้อมูลเกี่ยวกับบุคลิกภาพผู้ดูแล.....	58
4. จำนวนและร้อยละบุคลิกภาพของผู้ดูแล Scale E.....	59
5 จำนวนและร้อยละบุคลิกภาพของผู้ดูแล Scale N.....	59
6 คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบวัดแรงสนับสนุนทางสังคม.....	60
7. จำนวนและร้อยละของระดับแรงสนับสนุนของผู้ดูแล.....	60
8 จำนวนและร้อยละเกี่ยวกับภาวะของผู้ดูแลที่เป็นญาติและไม่ใชญาติ.....	61
9 จำนวน, ร้อยละเกี่ยวกับความเครียดของผู้ดูแลที่เป็นญาติและไม่ใชญาติ.....	61
10 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูแลที่เป็นญาติและไม่ใชญาติกับการเกิดภาวะ.....	62
11 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูแลที่เป็นญาติและไม่ใชญาติกับการเกิดความเครียด	63
12 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในตัวผู้ดูแลกับภาวะของผู้ดูแลโดยรวม.....	64
13 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในตัวผู้ป่วยกับภาวะของผู้ดูแลโดยรวม.....	68
14 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในตัวผู้ดูแลที่เป็นญาติกับภาวะ.....	70
15 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในตัวผู้ป่วยกับภาวะของผู้ดูแลที่เป็นญาติ.....	74
16 ข้อมูลแสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยต่างๆในตัวผู้ดูแลที่ไม่ใชญาติกับการเกิดภาวะ.....	76
17 ข้อมูลแสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยต่างๆในตัวผู้ป่วยกับการเกิดภาวะของผู้ดูแลที่ไม่ใชญาติ.....	79
18 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในตัวผู้ดูแลกับความเครียดของผู้ดูแลโดยรวม	81
19 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในตัวผู้ป่วยกับความเครียดของผู้ดูแลโดยรวม	85
20 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในตัวผู้ดูแลกับความเครียดของผู้ดูแลที่เป็นญาติ	87
21 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในตัวผู้ป่วยกับความเครียดของผู้ดูแลที่เป็นญาติ	91
22 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในตัวผู้ดูแล กับความเครียดของผู้ดูแลที่ไม่ใชญาติ	93
23 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในตัวผู้ป่วย กับความเครียดของผู้ดูแลที่ไม่ใชญาติ	97
24 แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอนระหว่างปัจจัยต่างๆของผู้ดูแลและผู้ป่วยกับการเกิดภาวะของผู้ดูแลโดยรวม.....	99
25 แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอนระหว่างปัจจัยต่างๆของผู้ดูแลและผู้ป่วยกับการเกิดภาวะในผู้ดูแลที่เป็นญาติ.....	100

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตาราง	หน้า
26 แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอระหว่างปัจจัยต่างๆของผู้ดูแลและผู้ ป่วยกับการเกิดภาวะในผู้ดูแลที่ไม่ใช่ญาติ.....	101
27 แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอระหว่างปัจจัยต่างๆของผู้ดูแลและผู้ ป่วยกับการเกิดความเครียดของผู้ดูแลโดยรวม.....	102
28 แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอระหว่างปัจจัยต่างๆของผู้ดูแลและผู้ ป่วยกับการเกิดความเครียดของผู้ดูแลที่เป็นญาติ.....	102
29 แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอระหว่างปัจจัยต่างๆของผู้ดูแลและผู้ ป่วยกับการเกิดความเครียดของผู้ดูแลที่ไม่ใช่ญาติ.....	103

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 แสดงอุบัติการณ์ของโรคอัลไซเมอร์.....	8
2 แสดงลักษณะสมองของคนปกติกับผู้ป่วยที่เป็นโรคอัลไซเมอร์.....	15
3 แสดงความสัมพันธ์ของการตอบสนองของร่างกายต่อความเครียด.....	36